

REPRIZA POLJANSKE VSTAJE IN BORB NA BUKOVEM VRHU IN NA PASJI RAVANI

Za III. občinski praznik občine Škofja Loka je posebna komisija članov organizacije ZB NOV priredila dne 25. decembra 1955 veliko svečanost pri kmetu Skoblu na Bukovem vrhu. Borci in ostalo prebivalstvo se je na ta dan spominjalo poljanske vstaje in borb na Bukovem vrhu in Pasji ravni, ki so se odigrale v dneh od 25. do 27. decembra 1941. Na slovesnost so se pripravljali več dni in vložili precej naporov za uspešno izvedbo te važne politične manifestacije. Komisija je sestavila obsežen program. Najvažnejši točki sta bili odkritje obnovljene plošče padlim borcem, ki so junaško darovali svoja

Plošča v spomin na poljansko vstajo l. 1941

življenja v teh borbah, in uprizoritev borb na položajih, ki so jih borci zavzemali leta 1941. Borbo, v kateri je bilo uničenih nad 120 sovražnikov, naših borcev pa je padlo 10, je bilo treba prikazati vsaj približno tako, kot se je v resnici odvijala pred 14 leti. Poudariti je bilo treba heroizem naših borcev, ki so, četudi maloštevilni, izbojevali veliko zmago nad Nemci, kateri so bili v večkratni tehnični in številčni premoči. Vest o tej zmagi se je bliskovito razširila po vsej Gorenjski. Nemški načrt o uničenju vseh »gorenjskih banditov« pa se je v celoti izjalovil in so se Nemci poraženi in osramočeni morali vrniti v svoje postojanke.

Rezultat velikih priprav je bila uspešno zaključena svečanost, ki jo lahko uvrstimo na prvo mesto v programu praznovanja minulega občinskega praznika. Zasluga za to ne gre samo borcem, temveč tudi vsem organizacijam in društvom, ki so doprinesli svoj delež pri pripravah in še posebej s polnoštevilno udeležbo na proslavi.

PROGRAM

1. Dne 25. XII. 1955 ob 6.30 zjutraj zbor bataljona pred pošt. poslop. v Šk. Loki.
2. Ob 7. uri prevoz moštva do Loga in od tam pohod bat. po hribih na Bukov vrh.
3. Prihod bataljona na Bukov vrh ob 9.30.
4. Pogostitev bataljona.
5. Zbor bat. po določenih formacijah pred obnovljeno ploščo ob 10. uri dopoldne.
6. Raport vseh štirih čet komandantu bataljona.
7. Slavnostni govor udeleženca borbe tov. Milana Žaklja.
8. Odkritje plošče.
9. Časna salva pripadnikov garnizona JLA Škofja Loka.
10. Polaganje vencev pred ploščo.
11. Dnevno povelje bataljona.
12. Odhod bataljona na položaje in izvedba reprize borb.

V teh dneh proslavljamo 14-letnico vstaje proti okupatorju v tem predelu naše domovine. Kot krona te vstaje pa so bili brez dvoma boji, ki so se vršili 25. in 27. decembra 1941. leta v teh krajih. Današnja proslava je posvečena spominu nanje in na tovariše, ki so že takrat dali življenje za našo svobodo.

Kmalu po prihodu okupatorja v naše kraje se je tudi v Skofji Loki in v Poljanski dolini ustanovila na pobudo komunistov Osvobodilna fronta, ki je dobivala iz dneva v dan več pristašev in aktivistov. Aktivnost teh ljudi se je stopnjevala, takoj ko je na Gorenjskem počila prva partizanska puška. Vršile so se priprave za čimbolj množično vstopanje v partizane.

V oktobru 1941 se je v Poljanski dolini pojavila tudi že prva manjša skupina partizanov, ki jo je vodil tukajšnji rojak Tone Nartnik doma iz Lučin, kasneje delavec v Kranju. Ta skupina je s pomočjo domačih aktivistov vršila razne propagandne in sabotažne akcije. Okrog 10. decembra so v partizane odšli že nekateri tovariši iz Skofje Loke, Gorenje vasi in Poljan. Dne 15. decembra 1941 pa je na ta teren, in to ravno v kraje, kjer smo danes prišel slavni Cankarjev bataljon heroja Jožeta Gregorčiča. Bataljon je bil ravno prejšnji dan v Rovtiah v Selški dolini skoraj do kraja potolkel nemško kazensko patrolo, ki ga je zasledovala. To je bil do takrat eden največjih uspehov slovenskih partizanov.

S prihodom Cankarjevega bataljona v naše kraje, ki je imel nalogo preprečiti preseljevanje prebivalstva te doline od strani okupatorja, se je vojaška in politična dejavnost še povečala. Vršila se je propaganda za množično vstajo. Podrti in požgani so bili mostovi. Glas o prihodu bataljona se je razširil povsod in vlival moralno moč prebivalstvu. V dneh 18., 19. pa vse do 24. decembra se je vršil množični odhod v partizane. Samo iz poljske občine jih je takrat odšlo v partizane okrog 200 borcev, precej tudi iz Gorenje vasi, Skofje Loke in nekaj iz Zirov. Bataljon je tako narasel na okrog 400 mož. Formirani sta bili I. in II. četa. V I. četi so bili tovariši iz vseh krajev Gorenjske, med njimi največ delavcev-komunistov. Drugo četo, ki je bila številčno močnejša, pa so v glavnem sestavljali tovariši iz Poljske doline. Tej četi je načeloval eden najsposobnejših komandirjev, vsem partizanom poznani Jaka Bernard.

Bataljon je dne 25. decembra 1941 zjutraj začel napadati Poljane. II. četa je napadala s celotnega desnega brega Sore od Gabrka do Srednje vasi in tako držala v šahu vse dohode po dolini. I. četa pa je držala položaje proti Črnemu vrhu, Lučinam in Skofji Loki. Boji so trajali ves dan, 62 mrtvih Nemcev in precej ranjenih je bil rezultat teh bojev, dočim so partizani imeli samo enega ranjenca. Ta zmaga je vtila vsem novodošlim borcem mnogo moralnih moči. Tudi Nemci so reagirali. Začeli so dovažati vojaštvo v vse postojanke, ki so obkrožale ta teren, z namenom, da nas obkrožijo in uničijo.

Dne 26. decembra so razen rednih patrol partizani počivali. Vršile so se politične ure, zaprisege, ki jo je opravil Stane Žagar, katerega vsi poznate. Poleg tega pa smo se aktivno pripravljali za nove boje, za katere smo zaradi koncentracije Nemcev vedeli, da nas še čakajo.

Dne 27. decembra so Nemci v teku dopoldneva iz vseh postojank, t. j. Poljan, Lučin, Črnega vrha in Skofje Loke, pričeli obkoljevati sektor, na katerem se je nahajal Cankarjev bataljon. Za njihove prave namere je štab bataljona izvedel šele okrog 12. ure, ko se je nemški obroč pričel ze stiskati in so naše patrole že prišle v dotik z njimi. Le prisotnosti duha in sposobnosti komandnega kadra se je treba zahvaliti, da so partizani v najkrajšem možnem času napravili primeren protibroč oziroma obrambni pas. Še se spominjam, kako je komandir Jaka Bernard poslal skoraj vso II. četo, ki je takrat taborila pri četrh ure oddaljenih kmetih Buparju in Dolinarju v teku sem na položaje nad Skoblje. Komaj pa smo zasedli položaje, že se je vnela srdita borba z Nemci, ki so iz smeri Pasja ravane izvajali najhujši pritisk prav v smeri Skoblja z namenom, da bi pognali partizane z vrha v dolino, kjer so jih čakali drugi Nemci. Spričo takšnega načrta Nemcev, ki pa od načrtov nikdar niso radi odstopali, je bil pritisk na ta sektor tako močan, da so 5 ure neprenehoma skušali prebiti našo fronto ravno na tem mestu. Komandir Bernard je stalno hodil po naših položajih, bodril borce, jih pravilno razporejal in učil. Barbena morala borcev je bila tako visoka, da smo na celi črti začeli peti petem »Bratje le k soncu, svobodi«. Tudi na položajih I. čete proti Črnemu vrhu in Skofji Loki borci nikjer niso poznali umika, tako da Nemci niso niti na enem

Del preživelih borecev iz borb na Poljane, Bukov vrh in Pasjo ravan

sektorju mogli prebiti naše fronte in napraviti zmede. Ko se je začelo mračiti, so Nemci ugotovili, da je rezultat enak ničli, da imajo preko 60 mrtvih in precej ranjenih, partizani pa da pojo in izzivajo. Virgli so rakete za umik in jo jadno pobrali v svoje izhodiščne postojanke. Na bojišču so pustili vse mrličje, ki smo jih morali potem mi pokopavati. Ker pa je bilo naslednjega dne pričakovati še večji pritisk na naše enote in da se zaščititi prebivalstvo v teh krajih, je štab odredil premik bataljona v smeri Selške doline.

V čem je važnost bojov Cankarjevega bataljona 25. in 27. decembra 1941. leta? Najvažnejše mislim, da je dejstvo, da je bila s tem preprečena izselitev prebivalstva iz Poljanske doline, kar so takrat Nemci nameravali spričo tega, ker je bilo zanje to področje obmejno ozemlje. To potrjuje tudi pismo Hitlerja gauleiterju, da naj s selitivijo počaka do konca vojne.

Ti boji in pa vstaja v Poljanski dolini so bili tudi ogromnega vojaškega in političnega pomena ne samo za to dolino, temveč za vso Gorenjsko in celo Slovenijo. Partizani so s to vstajo postali resna vojaško-politična sila, s katero je moral okupator povsod računati. Čeprav mu je takrat tudi drugje primanjkovalo vojakov, je moral ojačiti postojanke povsod po Gorenjskem. Da smo postali tudi politična sila, se vidi že iz tega, da so bili primorani vpreči proti nam ves svoj propagandni aparat.

V teh bojih so se srečali proletarci iz Jesenic, Kranja in od drugod s poljanskimi kmeti in njihovimi sinovi ter postali dobri prijatelji. To prijateljstvo in sodelovanje je trajalo vso vojno. Povezala jih je narodnoosvobodilna borba, povezala jih je želja po boljšem in svobodnejšem življenju. Za to pa sta oba, delavec in kmet, imela v sebi dovolj revolucionarnosti.

Ko smo leta 1945, t. j. pred desetimi leti, zmagovito pregnali in potolkli okupatorja, se je pred nami pojavil nov sovražnik, ki je po vsebini in obliki sicer drugačen, vendar pa je tudi krut in močan. Ta sovražnik je bila naša porušena domovina, naša gospodarska in kulturna zaostalost, ostanki stare kapitalistične miselnosti, ki hočejo nazaj staro in podobno. Ob 10. obletnici osvoboditve lahko ugotovimo, da smo tudi v boju proti temu sovražniku dosegli ogromne uspehe in zmage, na katere smo lahko ponosni. Sedaj bojujemo povsod bitko za večjo proizvodnjo, ker od nje zavisi boljše življenje nas vseh. V tej bitki moramo sodelovati vsi, kakor smo sodelovali pred štirinajstimi leti in vse do sedaj.

Prevevati nas mora isti partizanski in borbenei duh kot nas je takrat in zmagala nam je zagotovljena.

V sestavu bataljona je sodelovalo 150 oseb in to člani organizacije ZB NOV iz Škofje Loke in Poljan, rezervni oficirji, pripadniki predvojaške vzgoje, člani ljudske tehnike, člani TVD partizan, taborniki, lovci, planinci in pripadniki JLA iz garnizona Škofja Loka. Z moštvom iz Škofje Loke so bile formirane tri čete, četrt pa z borci iz Poljan. Za izvedbo vojaških akcij je bil formiran poseben štab. Komandant štaba je bil partizan Miro Tratnik. Poleg komandanta so bili v sestavi štaba še komisar, njegov namestnik, operativni oficir, intendant, oficir za zvezo in komandirji čet. Čete so bile med seboj povezane s telefonsko zvezo. Vod za zvezo je bil sestavljen iz pripadnikov JLA. Borci so bili oblečeni pretežno v partizanske uniforme in oboroženi z vsakovrstnim orožjem.

Po razmestitvi borcev na položaje se je pričela ostra borba, ki je trajala približno eno uro. Borci so srdito jurišali na sovražne položaje in prisilili sovražnika k umiku ali pa se prebijali skozi sovražne obroče. Tako se namišljena borba v ničemer ni razlikovala od prave. Mladinci, ki so bili v sestavi bataljona, so pri napadu in jurišu sledili starim partizanom in so pri tem pokazali veliko zanimanje in smisel za bojevanje.

Po reprizi je bilo kosilo za moštvo bataljona in nato partizansko rajanje, ki je trajalo do poznega večera. Za vsakega je bilo dovolj razvedrila ob dobri kapljici in domači godbi. Borci so v družbi gostov in domačinov obujali spomine na slavne partizanske dni. Med borci in gosti je vladalo veselo razpoloženje. Tu so se po dolgem času spet srečali stari borci-veterani in so si drug drugemu imeli mnogo povedati. S ponosom so prvoborci pripovedovali o poljanski vstaji ter o borbah z Nemci na tem kraju, ko so še maloštevilni vodili težke boje z nadmočnim okupatorjem in so kljub temu izšli iz teh bojev kot zmagovalci.

Slavnosti se je poleg bataljona udeležilo nad 100 gostov, med njimi več prvoborcev, ki so se borili v teh borbah kot n. pr. tov Maks Krmelj-Matija, Igor Peternekj, Milan Zakelj, bratje Kavčiči, Svetko Kobal in drugi. Preživeli borci iz te borbe so se fotografirali in tako je škofjeloški muzej NOB pridobil eno dragocenih fotografij. Prav tako je bil fotografiran celotni potek svečanosti.

Zbor bataljona pred odkritjem plošče

S ponosom lahko ugotavljamo, da smo s to slovesnostjo dosegli velik političen uspeh in brez dvoma doprinesli večji delež k obujanju partizanskih tradicij ter dokazali, da nismo in ne bomo pozabili naše krvave štiriletne borbe in dragih tovarišev, ki so žrtvovali svoja življenja za osvoboditev naše dežele.

Stane Pečar

OD PRAPROTNEGA DO PETROVEGA BRDA

Od Praprotnega v Selški dolini do Petrovega brda sega nova občina Zelezniki. O njej, zlasti o njeni gospodarski dejavnosti, bi rad tale članek pregledno in prerezno informiral bralce, prispeval s tem k boljšemu poznavanju naše ožje domovine, morda pa priložil še kako misel v pretres. Po vsej verjetnosti bo to zanimalo tudi bralce »Loških razgledov«, saj obe dolini, Selška in Poljanska, gravitirata v Loko in sta z njo tudi vsestransko tesno povezani.

Čeprav ne bi želel utrujati bralca s številkami, bo vsaj za uvod nekaj orientacijskih številk potrebnih. Po štetju iz l. 1955 je v sedanji občini 6245 prebivalcev; z rastočo industrijo, ki zlasti zajema domačo delovno silo iz okoliških hribov, pa se je število posebno v zadnjih letih nedvomno močno povečalo. Po imenovanem popisu je kmečkega prebivalstva 2499, nekmečkega pa 3744. Danes je industrija v občini že tako napredovala, da je v njej 65% delavcev. Celoten teritorij občine zajema 25.000 ha. Omenjeni procent kaže, da so prebivalci v glavnem zaposleni v industriji, ki se prav lepo razvija in bo o njej govora še pozneje. V sorazmerno ozki in stisnjeni dolini je obdelovalne zemlje malo — komaj 4523 ha — ostalo so pašniki in gozdovi, ki pa so zelo bogati in je državno gozdno gospodarstvo precej močno. V osmih Kmetijskih zadrugah (Davča, Zali log, Martinj vrh, Češnjica, Selca, Dražgoše, Bukovica, Luša) se bavijo pretežno z gozdarstvom in živinorejo, seveda pa tudi s sadjarstvom, obrtništvom in drugimi dejavnostmi. V Zeleznikih, sedežu občine, pa deluje tudi čipkarska zadruga, ki dela predvsem za ljubljanski »Dom« in postaja z boljšimi plačilnimi pogoji iz dneva v dan važnejše materialno dopolnilo Zeleznikarjev.

Občina se razvija s svojo lastno iznajdljivostjo in vztrajnim delom v pomembno kovinsko in lesnoindustrijsko središče, ki je s svojimi proizvodi že zdavnaj osvojilo domača tržišča, poznajo pa njih izdelke tudi v inozemstvu.

Po intenzivnih politično-organizacijskih pripravah, ki jih je izvršil občinski komitet ZKS s tov. Bertonclem na čelu preko množičnih organizacij, posebno s SZDL, ter po temeljiti obdelavi pomena, gospodarske zmogljivosti in političnega stanja je 1. septembra 1955 začel poslovati novi občinski ljudski odbor za področje celotne Selške doline. Ob drugem praznovanju občinskega praznika, 10. januarja 1956, se je občinski ljudski odbor razširil ter šteje danes 25 odbornikov. Formirani so 4 sveti (za gospodarske in komunalne zadeve; za kulturo, prosveto in šolstvo; za zdravstvo in socialno politiko; za splošne zadeve), katerih delo pa je tako obširno, da bo že v bližnji bodočnosti treba misliti na formiranje novih svetov, saj dosedanji ne bodo zmogli vsega dela na tako obširnem teritoriju. Na področju občine je bilo izvoljenih 12 krajevnih odborov kot pomožnih organov občine, v katerih sodeluje preko 80 volivcev.

O gospodarski zmogljivosti občine nam pričajo naslednji podatki: bruto produkt na enega prebivalca je bil v letu 1954 — din 140.000, v naslednjem letu pa že 171.000 din. Narodni dohodek po družbenem planu za leto 1955 je iz vseh panog gospodarstva znašal okoli 500 milijonov dinarjev, kar kaže, da ima občina trden materialni temelj za uspešni nadaljnji razvoj. Družbeni plan za leto 1956 pa izkazuje naslednje:

Investicijska sredstva družbenih in zadrughnih skladov ter skladov podjetij (razen industrijskih v znesku 31.515.000 din so namenjena v smislu naše gospodarske politike za izboljšanje življenjskega standarda delovnih ljudi in za potrebe kmetijstva. Občina si je z raznimi gospodarskimi ukrepi zagotovila razvoj, določen z družbenim planom. V letu 1956 razpolaga ObLO Zelezniki s 34.000.000 din za financiranje svojega proračuna. K temu je prišteti še 16.070.000 din sredstev občinskih skladov.